

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ

розвитком новітніх технологій. У таких умовах виникає необхідність постійного оновлення змісту ергономічної освіти та вдосконалення знань, умінь та навичок уже працюючих спеціалістів (перманентна освіта) [5, 276]. Звичайно, цей процес неможливий без ґрунтовної базової ергономічної підготовки. Звідси впливає прогресивна функція ергономічної освіти.

Висновки. Серед основних теоретичних положень, необхідних для наукового обґрунтування сутності ергономічної освіти, нами визначено значення і місце ергономічної підготовки вчителів трудового навчання, розкрито зміст основних аспектів ергономічної освіти, обґрунтовано закономірності та функції процесу засвоєння знань з основ ергономічної науки. Результати теоретичного аналізу, висвітлені у статті, створюють міцне підґрунтя для подальшої розробки змістовного наповнення та методики викладання нового навчального курсу “Основи ергономіки” з метою поширення ергономічної освіти серед вчителів трудового навчання.

1. Волков Г.Н. Наука и общество. – М.:

Политиздат, 1967. – 302 с.

2. Воловиченко А.І. Наукова організація праці учнів у міжшкільних комбінатах. – К.: Рад. школа, 1982. – 208 с.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1977. – 376 с.

4. Краевский В.В. Проблемы научного обоснования обучения: (Метод анализ) / В.В. Краевский; Науч.-исслед. ин-т общей педагогики АПН СССР. – М.: Педагогика, 1977. – 264 с.

5. Леднев В.С. Содержание образования: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1989. – 360 с.

6. Малафіїк І.В. Дидактика: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2005. – 398с.

7. Муніпов В.М., Зинченко В.П. Эргономика: человекоориентированное проектирование техники, программных средств и среды: Учебник. – М.: Логос, 2001. – 356 с.

8. Оруджев З.М. Диалектика как система. – М.: Политиздат, 1973. – 352 с.

9. Скидан С.О. Эргономика трудового навчання //Труд. підготовка в закладах освіти. – 2001. – №3. – С. 47 – 48.

Володимир Трофімчук, аспірант

кафедри трудового навчання та креслення
Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова
м. Київ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розкриваються методичні аспекти організації навчання старшокласників художньому конструюванню в процесі їх трудової підготовки.

Постановка проблеми. Стратегічним завданням реформування освіти, згідно з Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття), є виховання творчої особистості, спроможної здійснювати продуктивну діяльність на високому загальнокультурному та фаховому рівнях [1].

Одним з підходів до розв’язання даної проблеми є використання можливостей художнього конструювання – специфічного виду діяльності, в процесі реалізації якого художня і технічна творчість акумулюється в єдиний процес перетворення, удосконалення дійсності.

Правомірність такого підходу зумовлена необхідністю залучення старшокласників до розв’язання творчих завдань як технічного, так і художнього-творчого характеру. Технічна сторона відповідає за створення предмета в його матеріальній і функціональній основі, художня – за наповнення його зручністю, гармонією, красою. Таке тлумачення художньо-конструкторського підходу до підготовки старшокласників як майбутніх художників-конструкторів методично виправдане і практично продуктивне в тому розумінні, що воно, з однієї сторони, дозволяє

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ

визначити конкретні напрямки творчого пошуку в навчальному процесі, а з іншої – розкриває характер свідомості учнів (із практичною діяльністю переплітається розумова) [3].

Таким чином, актуальність вибору даного підходу пояснюється синтезом технічної і декоративно-ужиткової спрямованості праці старшокласників в процесі їх трудової підготовки.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання удосконалення змісту та методики трудового навчання досліджували О.О.Білоблочкий, А.В.Вихрущ, І.С.Волощук, В.І.Гусев, Л.І.Денисенко, В.О.Дідух, Р.О.Захарченко, Ю.В.Кирильчук, Г.Є.Левченко, С.В.Лісова, В.М.Мадзігон, А.Я.Матвійчук, Н.Г.Ничкало, В.К.Сидоренко, Г.В.Терещук, Д.О.Тхоржевський та ін.

Взаємозв'язок художньої діяльності учнів з конструкторською розглядали А.М.Давидчук, Т.В.Кудрявцев, Л.Н.Івахненко, О.Р.Лурія, Н.Д.Левітов, В.О.Моляко, А.М.Міренова, Л.О.Парамонова, П.С.Перепелиця, М.М.Поддяков, М.Л.Смульсон, І.Т.Риндін, Л.О.Риндіна, І.О.Павлюк, Ю.Г.Коробовський, М.С.Каган, В.П.Тищенко, Л.П.Маліновська, Є.О.Шаламон, та ін.

Формулювання цілей статті. Умовою успішного засвоєння досвіду сучасної художньо-конструкторської практики, знань, професійних навичок є правильна організація і постановка художньо-творчої діяльності старшокласників як педагогічно організованого процесу. В даній статті ми хочемо розкрити закономірності цього надзвичайно складного пізнавального і творчого процесу: враховуючи специфіку предмету, усі сторони й умови взаємодії вчителя і учнів та особливості психічної діяльності останніх.

Виклад основного матеріалу. До особливостей, які характеризують художнє конструювання як навчально-творчу діяльність, належать: надзвичайне багатство змісту, велика розмаїтість проектів і можливість виконувати проектні завдання відповідно до педагогічних задач. На цій основі можна зробити висновок, що художньо-конструкторська діяльність учнів є педагогічно організованим процесом, а тому ефективність його, значною мірою буде залежати від педагогічних умов, матеріально-технічного забезпечення, інших факторів, що характеризують навчально-виховний процес.

Організаційні форми навчальних занять закріплюють за педагогом-художником провідну роль і повинні:

- забезпечити засвоєння учнями основ професійної майстерності;
- виявити в учнів композиційні здібності і

розвивати їх творчу індивідуальність;

- сприяти активному засвоєнню учнями творчих методів художнього конструювання та професійної мови дизайнера;

- навчити школярів застосовувати знання та уміння, набуті в процесі вивчення загальноосвітніх дисциплін, при розв'язанні практичних завдань творчого характеру;

- виробити навички свідомої і самостійної роботи.

Художнє конструювання визначає профіль дизайнерської діяльності старшокласників, включає теоретичну і практичну підготовку. Теоретична підготовка передбачає подання (на початкових етапах) великого обсягу інформації з історії зародження предметної творчості, виникнення промислового мистецтва, нового напрямку проектування виробів – художнього конструювання, нової професії “художник-конструктор”, про роль і завдання художнього конструювання в нашій країні та за кордоном. Практична частина передбачає роботу у кількох напрямках:

- відбір і аналіз патентної та іншої науково-технічної інформації, необхідної на різних стадіях (етапах) художнього конструювання;

- вивчення вимог замовника до проєктованих виробів;

- проведення порівняльного аналізу естетичного рівня аналогічної вітчизняної і зарубіжної продукції;

- використання нових інформаційних технологій у процесі пошуку найбільш раціональних варіантів рішень конструкційно-оздоблювальних матеріалів і деталей зовнішнього оформлення;

- здійснення об'ємно-просторового і графічного проектування, деталізації форм виробів, компоновальних і композиційних рішень, розрахунків економічного обґрунтування запропонованої конструкції;

- вивчення передового вітчизняного і світового досвіду у галузі художнього конструювання з метою використання його в практичній діяльності;

- ведення картотеки впроваджених проектів, зразків та застосовуваних матеріалів;

- складання документації на завершені художньо-конструкторські розробки та звітів про результати виконаних робіт.

Навчання художньому конструюванню як цілеспрямований творчий процес носить пропедевтичний характер [8, 9]. Воно включає як діяльність педагога-художника (викладання), так і діяльність учнів (учіння). Якщо розглядати взаємини педагога і учня з позицій кібернетичних понять як дві системи – “регулятор” (педагог-художник) і “регульований об'єкт” (учні), то їхні

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ

взаємини є дією однієї системи на іншу шляхом прямих і зворотних зв'язків. Ситуація навчання – це взаємодія систем, при якій одна з них керує змінами іншої системи, визначає характер, напрямок і темп цих змін [6, 65]. Будь-який вплив однієї системи на іншу можна розглядати як передачу інформації. Структура навчання цілком розкривається при включенні у взаємини об'єкта навчання. “Сам процес пізнання, мислення є процесом безперервної взаємодії суб'єкта, що пізнає, з пізнаваним об'єктом, з об'єктивним змістом розв'язуваної творчої задачі” – зазначав С.Л.Рубінштейн [9, 12]. Тоді процес навчання художньому конструюванню буде керованим, замкнутим ланцюгом взаємодії педагога-художника, учня і, власне, об'єкта художнього конструювання (дизайн-проект) (схема 1).

роботою учнів. Педагог-художник надає учням інформацію різними методами: у словесній формі або у формі нарисів, схем тощо [2]. Ціль інформації педагога в процесі навчального проектування – зниження випадковості, яка проявляється в проектних ескізах учнів, невизначеності і неупорядкованості [5, 12].

Художньо-конструкторська підготовка учнів загальноосвітньої школи, на нашу думку, повинна містити не стільки засвоєння техніки і методів, як це робиться у ВНЗ, скільки – принципів, які зберігають свою актуальність, на відміну від певних відомостей. “Значно важливіше – наголошує В. Гропіус – навчити певному методу мислення, як голим правилам” [10].

Тому організовуючи роботу, вчитель трудового навчання повинен поставити перед учнями

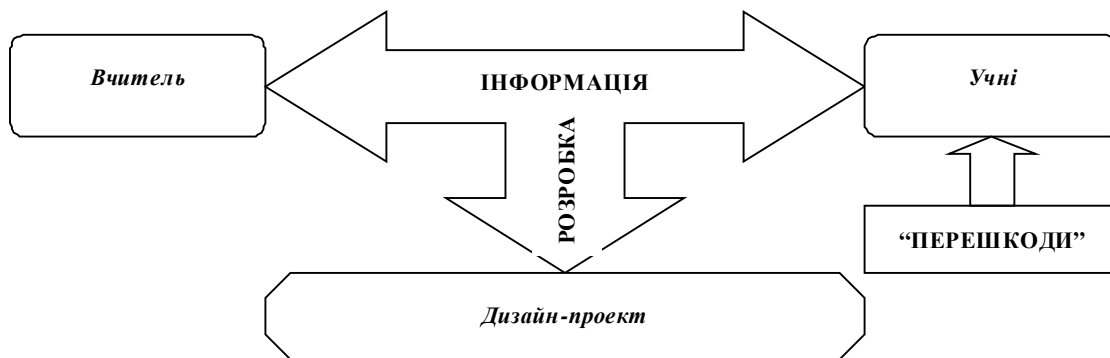

Рис. 1. Схема навчально-виховного процесу як замкнутого ланцюга взаємодії

Механізм зворотних зв'язків між учнем і педагогом-художником, як видно зі схеми, забезпечує виконання послідовних операцій – цілеспрямовану творчу діяльність при мінімумі “перешкод” – похибок у створенні учнем (групою учнів) індивідуального дизайн-проекту з наступним втілення його в конструкційному матеріалі реального зразка. Дизайн-проект, або ідеально існуючий образ майбутнього виробу – це результат творчого пошуку учня, який виступає у ролі художника-конструктора. Цьому передують складний мислительний процес становлення у свідомості автора специфічного образу відображення – проектно-художнього зразка майбутнього виробу.

Оскільки ми розглядаємо лише педагогічно організований процес художньо-конструкторської діяльності, то відповідно базуватиметься він на розроблених у сучасній педагогіці принципах навчання та виховання при застосуванні відповідних засобів навчання, форм та методів, прийомів тощо [7].

Навчання художньому проектуванню полягає в консультації і керівництві самостійною творчою

проблемні задачі відповідно до кожного з етапів творчого процесу [2], розкрити суперечливий характер самого художнього конструювання, спонукаючи тим самим учнів до творчої, активної діяльності.

У загальному вигляді навчання художньому конструюванню містить: сприйняття, спостереження і досвід. Ці три сторони навчальної діяльності відповідають внутрішнім процесам, які відбуваються в учнів: відображенню предметів і явищ дійсності; мисленню, яке розкриває сутність явищ; придбанню умінь та навичок. Сприйняття в процесі навчання пов'язане з прийомом теоретичних відомостей, осмисленням, добром, асоціюванням і нагромадженням інформації, подальшим її відтворенням і творчою переробкою. Спостереження включає внутрішній пошук і аналіз передбачуваного рішення, носить розвідувальний, пізнавальний характер. Досвід, у процесі якого внутрішній пошук поєднується з процедурою художнього конструювання, характерний набуттям навичок.

Специфіка навчання полягає в перевазі самостійної творчої пошукової діяльності учнів,

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ

яка дає широкі можливості для виявлення власної індивідуальності, безпосередньої участі школярів у цій діяльності на доступному рівні складності, розкриває великі перспективи комплексного формування творчого потенціалу особистості.

У ході виконання вправ з композиційної побудови і проектування учні опановують професійними вміннями. У процесі навчання вміння переходять у навички – дії, виконання яких, завдяки багаторазовим повторенням (тренуванням), набуває автоматичного характеру [4].

Особливе значення має формування творчих художньо-конструкторських навичок, які є удосконаленням пошуку нового в процесі навчально-творчої діяльності. Набуваються навички ескізування і розробки.

Однак у процесі навчальної діяльності власні пошуки учнів коректуються порадами педагога-художника, що, на нашу думку, і підвищує продуктивність творчого процесу. Теоретичні відомості, які подає педагог розкривають перед учнями можливі шляхи творчої ініціативи. Отриману інформацію учні перетворюють у проектну рішечку [2].

У процесі роботи над дизайн-проектом запас знань, умінь та навичок учнів поповнюється декількома шляхами (способами):

- у результаті наступного особистого досвіду з розробки дизайн-проектів;
- шляхом асоціювання нових фактів зі здобутими раніше;
- шляхом виявлення нових взаємозв'язків між фактами.

Завдання вчителя трудового навчання полягає у тому, щоб допомогти учням використати перераховані способи формування знань, умінь та навичок.

Навчання художньому конструюванню повинно сприяти формуванню в учнів відповідних умінь та навичок з розробки індивідуальних дизайн-проектів і, головне, оволодіння творчим методом дизайнера, пізнання його закономірностей. Поєднання відповідних знань та здібностей до критичної оцінки – показник рівня підготовки старшокласників до майбутньої професійної діяльності. Кожен розроблений індивідуальний дизайн-проект робить творчим надбанням учня частину суспільного досвіду художника-конструктора.

Висновки. Художньо-конструкторська діяльність передбачає розв'язання складних творчих завдань з опорою на засвоєння ряду технік декоративного характеру і політехнічних знань та умінь в галузі промислового виробництва. Таке поєднання двох видів діяльності – мистецтва і технології, визначило специфіку до розробки

змісту художньо-конструкторського підходу.

Учні як майбутні художники конструктори повинні володіти відповідними знаннями, розуміти основні технічні і наукові проблеми, знати техніку художнього конструювання настільки, щоб у нових матеріалах і конструкціях черпати нові джерела натхнення.

Художньо-конструкторська підготовка учнів повинна охоплювати художні і наукові знання, які повною мірою сприяють розвитку їх конструктивної уяви та інтуїції.

Володіючи конструкторським пізнанням і керуючись художнім чуттям, учні цілком самостійно можуть використовувати у творчому проектуванні досягнення сучасної техніки і нові матеріали, застосовувані художниками-конструкторами професіоналами.

1. Державна національна програма "Освіта (Україна XXI століття). – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.

2. Трофімчук В.М. Етапи художньо-конструкторської діяльності старшокласників. //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №1. – С.33 – 37.

3. Трофімчук В.М. Художнє конструювання – важливий етап формування творчої активності старшокласників. //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – №4. – С.43 – 47.

4. Гильбух Ю.З., Верещак Е.П. Психология трудового воспитания школьников. – Киев: Рад.шк., 1987. – 255 с.

5. Земан И. Познание и информация. М.: "Прогресс", 1966.

6. Клаус Георг. Сила слова. М.: "Прогресс", 1967.

7. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М., 1981. – 185 с.

8. Моляко В.О. Психологическая система тренинга конструктивного мышления // Вопросы психологии. 2000. – № 5. С. 136 – 141.

9. Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его исследования. – М.: АН СССР, 1958. – 147 с.

10. Gropius Walter. Architektur. Wege zu einer optischen Kultur Frankfurt am Mein, 1959.

В КОЖНІЙ ФРАЗІ – ДУМКА

"Не забувайте того доброго, що вмієте, а чого не вмієте, того навчайтеся".

Володимир Мономах,
Великий князь Київський, письменник

В КОЖНІЙ ФРАЗІ – ДУМКА